

**Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei
Közgyűlés**

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója

Javaslattevői szakasz

II. kötet

M U N K A A N Y A G

2020. november

Tartalomjegyzék

1. A megye jövőképe	3
2. A megye célrendszerének bemutatása	4
2.1. A helyzetértékelés, a jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása.....	4
2.2. A megye fejlesztésének átfogó céljai	7
2.3. A megye fejlesztésének stratégiai céljai.....	10
2.4. A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre	23
3. A célrendszer külső koherencia vizsgálata	26
3.1. A célrendszer kapcsolata az OFTK-val és OTrT-vel.....	26
3.2. A célrendszer kapcsolata a fontosabb ágazati koncepciókkal, tervekkel	28
4. A terület felhasználás alapelveit lefektető koncepció	29
5. A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere	30
5.1. A prioritások azonosítása	30
5.2. Felelősség és intézményrendszer.....	31
6. A tervezési folyamat, a társadalmasítás és legitimáció leírása	32

1. A megye jövőképe

Borsod-Abaúj-Zemplén megye az 1950-es megyerendezéskor jött létre Borsod-Gömör, Abaúj és Zemplén megye egyesítésével és a határok néhány község átcsatolását jelentő kismértékű kiigazításával. Fejlesztése egyértelműen a nehézipar, gépipar köré szerveződött mesterségesen felduzzasztott iparvárosokkal. Ennek következtében a megye a rendszerváltozásból abszolút vesztesként került ki, a nehézipar válságba került, a munkanélküliség kezelhetetlen mértékben nőtt.

Lakossága az utóbbi 5 évben – minden erőfeszítés ellenére – az országos átlagot meghaladó mértékben csökkent, sajnos a képzett fiatalok elvándorlása számottevő. Kiemelkedően magas a hátrányos és halmozottan hátrányos népesség aránya, így a társadalmi, szociális problémák meghatározók.

Földrajzi adottságai tekintetében azonban Borsod-Abaúj-Zemplén az ország egyik legváltozatosabb megyéje, ugyanis itt található az Alföld és az Északi-középhegység, vizekben gazdag terület: Sajó, Hernád, Bódva, Bodrog, Hejő, Takta, Rakaca, Jósfa, Lázberci-víztározó, Rakaca-víztározó. Jelentős ipari, energetikai, erdőgazdálkodási és turisztikai lehetőségeket rejt.

A megye adottságai, történelmi múltja, kulturális értékei, kedvező földrajzi fekvése óriási potenciálokat rejt magában, ugyanakkor gazdasági és szociális helyzete nem megfelelő. A megye komplex terület- és gazdaságfejlesztése rendkívüli mértékben indokolt és szükségszerű.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye **jövőképe, víziója** az, hogy a megye gazdaságának újrapozicionálásával és a lakosság életkörülményeinek javításával és identitástudatának erősítésével, **dinamikusan fejlődő, a társadalmi és területi leszakadást kompenzáló, élhető és megtartó megyévé válik, kihasználva az ipari hagyományait, erős szakképzési-felsőoktatási bázisát, természeti adottságait és földrajzi fekvését.** Teszi mindezt együttműködésben a megye önkormányzati, közigazgatási, oktatási, gazdasági, érdekképviseleti, civil szereplőivel.

A jövőkép elérése érdekében a megye:

- ✓ megfelelő feltételeket és innovatív környezetet biztosít a magas hozzáadott értékű, tőkeerős befektetések vonzásához, kapcsolódó vállalkozások alapításához és működtetéséhez,
- ✓ ösztönzi a helyi KKV-k eredményesebbé válását, működési stabilitásuk erősítését,
- ✓ képzési rendszere – közneveléstől a felnőttképzésig - biztosítja a helyi igények szerinti szakképzett munkaerőt,
- ✓ a Miskolci Egyetem képző és kutató bázisával, innovációs ökoszisztéma központként rugalmas felsőoktatási képzést, K+F+I szolgáltatást nyújt,
- ✓ jelentős természeti és kulturális értékeket őriz,
- ✓ kulturális értéktárát, természeti környezetét a fenntarthatóság szempontjai alapján, valamint a sportéleti és egészség-prevenációs lehetőségeit a turizmus szolgálatába állítja,
- ✓ elérhető és élhető településhálózatával helyben tartja a szakképzett munkaerőt,
- ✓ kedvező feltételeket biztosít az erős helyi közösségek kialakításához,
- ✓ ideális környezetet teremt a határon túli gazdasági együttműködések erősítéséhez.

2. A megye célrendszerének bemutatása

2.1. A helyzetértékelés, a jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása

A Borsod-Abaúj-Zemplén megye Területfejlesztési Koncepció Helyzetelemzése alapján tett megállapításaink, melyek a jövőképünket és az átfogó céljaink megalapozták, a következők:

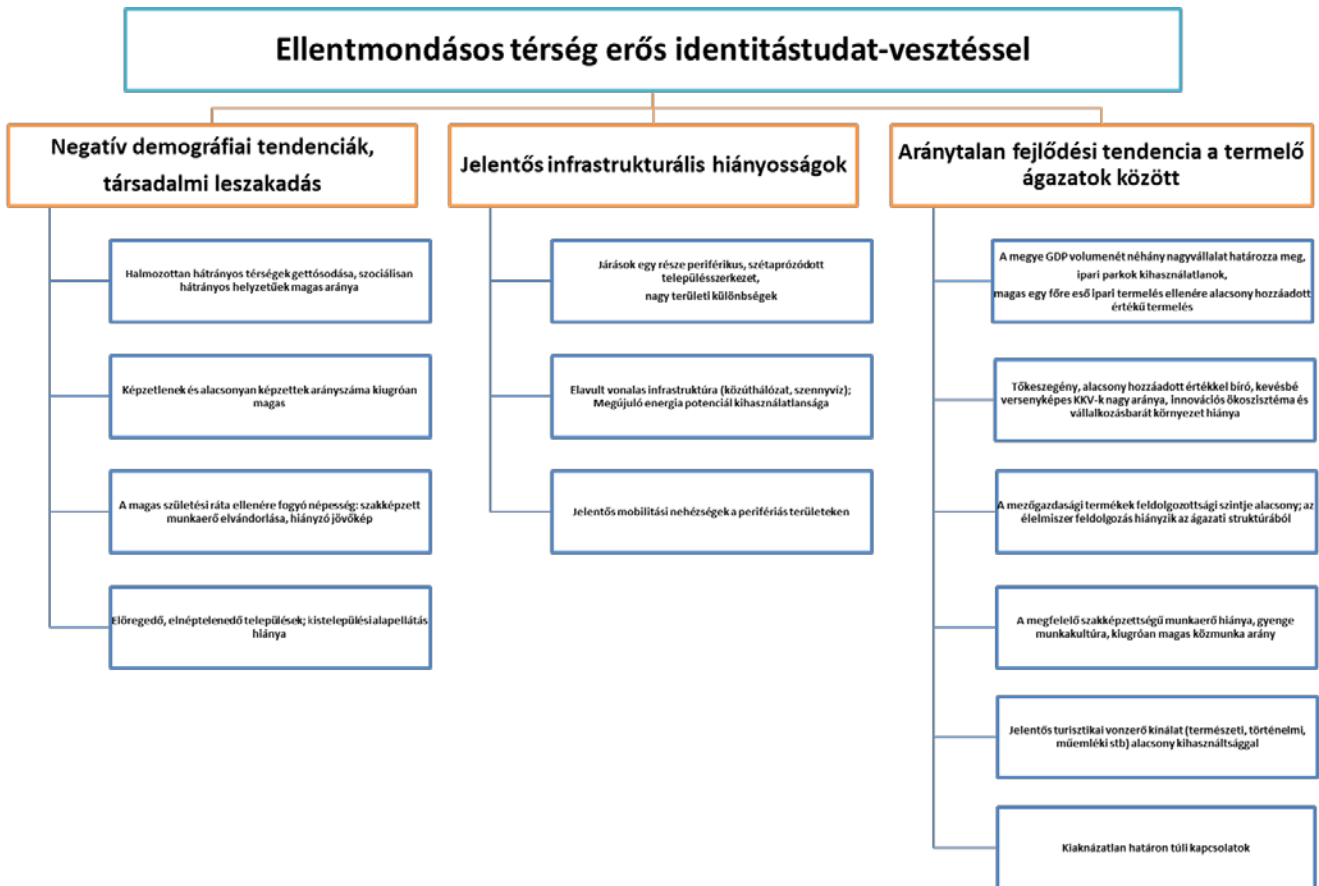
- ✓ a megye területét és lakosságát is tekintve az ország második legnagyobb megyéje,
- ✓ a település-szerkezete rurális, Miskolc és vonzáskörzetének hangsúlyos szerepe mellett az apró- és törpefalvak magas száma jellemzi,
- ✓ a megyében negatív demográfiai trendek vannak jelen, részben a természetes népességfogyás, részben a magas elvándorlás miatt.
- ✓ magas az alacsony intenzitású háztartások és a halmozottan hátrányos gyermekek száma,
- ✓ a megyében a lakosság egészségmagatartása (életmód, devianciák, betegség-észlelési képesség, orvoshoz fordulás) kedvezőtlen, magas a korai, idő előtti, megelőzhető halálozás,
- ✓ a megye egészségügyi infrastruktúrája átlagosan jó állapotú, azonban a hátrányos helyzetű térségek esetében az egészségügyi alapellátás különböző elemei hiányoznak,
- ✓ a lakosság iskolai végzettségi szintjére jellemző, hogy magas az általános iskolai (8 osztály) végzettséggel sem rendelkezők aránya, ami 13,8%, míg a maximum általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya pedig 39%,
- ✓ ugyanakkor a Miskolci járásban élők iskolai végzettségi szintje meghaladja az országos átlagot, a felsőfokú végzettségűek aránya itt megközelíti a 20%-ot,
- ✓ a megyében magas a halmozottan hátrányos helyzetű gyerek aránya, akik körében számottevő az iskolát teljesen vagy szakképzettség nélkül elhagyók száma,
- ✓ a szakképzésben tanulók száma az elmúlt 10 évben drasztikusan csökkent évről évre, az iskolák kihasználtsága alacsonyra süllyedt, egyre több hiányszakma került azonosításra, a munkaerő piacon strukturális hiány keletkezett,
- ✓ a Miskolci Egyetem 2020. augusztus 1-jétől Magyarország modellváltó felsőoktatási intézményeinek egyike. A modellváltás általános célja, hogy az egyetemek a helyi társadalmi élet, az értelmiségképzés és a gazdaságfejlesztés motorjaként, az igényekre rugalmasan reagálva biztosítsák a képzési, kutatási, innovációs, művészeti, valamint sport és kulturális szolgáltatási hátteret a régió és az ország versenyképességéhez,
- ✓ megyénk területe 16 járásra oszlik, melyek gazdasági teljesítményei jelentősen különböznek egymástól a befektetett saját tőke eltéréseinek függvényében,
- ✓ a megye gazdasági teljesítőképességét tekintve elmondható, hogy a GDP volumene a 2008-as válságot követően folyamatosan, nagymértékben növekszik,
- ✓ azonban a megvalósított beruházások értékéből 2013 és 2018 között a megyében évente átlagosan 326

ezer Ft jutott egy lakosra, ez az országos átlag 64%-át, a megyék átlagának 92%-át tette ki,

- ✓ a 100 leginkább prosperáló megyei vállalat összesen három és félszer nagyobb profitot termel, mint a megye többi vállalkozása,
- ✓ a megyében a megtermelt hozzáadott érték jelentős része a húzóágazatokban, azon belül is a nagyvállalatoknál képződik, közepes- és kisvállalatok súlya nem jelentős, iparági együttműködésekről pedig nem található adat,
- ✓ a megyében 16 ipari parkot alakítottak ki, mintegy 450 betelepült céggel, azonban a kialakított területek közel 60%-a még üresen áll, az infrastruktúra és szolgáltatási rendszer csak részben kiépített,
- ✓ a megye mezőgazdasági szektorhoz köthető vállalkozásai alacsony technológia fejlettségűek. Az agrárium súlya csökkent, a megyei beruházások 2,7%-át fordították agrárfejlesztésekre,
- ✓ 2019. évben a megyében bejegyzett 85.034 regisztrált gazdasági szervezetből 76.198 vállalkozás, melynek fele miskolci székhellyel rendelkezik,
- ✓ a társas vállalkozások méret nagyság szerinti szerkezetére az jellemző, hogy a néhány (42 db) nagyvállalkozás, ahol a foglalkoztatottak száma meghaladja a 250 főt, és a viszonylag kevés számú középvállalkozás mellett – melyek legalább 50-250 fő közötti munkaerőt foglalkoztatnak –, nagy számban működnek kisvállalkozások,
- ✓ foglalkoztatási szempontból fontos szerepet töltenek be a megye gazdaságában ezek a kis- és közepes vállalkozások (kkv szektor), mert a társas vállalkozások által foglalkoztatottak több mint 60%-a náluk áll alkalmazásban,
- ✓ a vállalkozások számára a további fejlődés egyik legfőbb gátja a megfelelő szakképzettségű munkaerő hiánya, valamint a munkaerő mobilitásának hiánya,
- ✓ a foglalkoztatás szintje az országos átlagnál alacsonyabb, melynek oka a strukturális munkanélküliség. Szükséges a képzettségi rendszer munkaerőpiaci igényekhez való igazítása,
- ✓ a munkaerő-hiány növekvő tendenciát mutatott az elmúlt tíz évben, a gazdaságilag aktív népesség száma mintegy 4000 fővel csökkent, ami az aktivitási arány visszaesésével is együtt járt,
- ✓ a megyében magas a munkanélküliek száma, és ebben kiugróan nagy az alacsony végzettségűek aránya,
- ✓ a megye foglalkoztatási helyzetét meghatározza az általánosan tapasztalható kettősség, azaz miközben a gazdálkodó szervezetek strukturális munkaerőhiánnyal küzdenek, hatalmas - többségében képzetlen - munkaerő-többlet is jelen van,
- ✓ a megye éghajlata, csakúgy, mint domborzata, igen változatos képet mutat,
- ✓ levegőminőség szempontjából a megye természeti adottságai ellenére az ország szennyezettebb területeihez tartozik,
- ✓ különösen terhelt ipari eredetű szennyeződésekkel a Sajó-völgye, de szinte minden korábbi iparterületen találhatóak nehézfémekkel, olajjal, vegyi anyagokkal szennyezett területek,
- ✓ a megye gazdag ivóvízbázissal rendelkezik, így elsőrendű feladat az ivóvízbázis megőrzése a sérülékenysége miatt,

- ✓ Borsod-Abaúj-Zemplén megye vízgazdálkodási szempontból az ország egyik legváltozatosabb tájegysége, a klímaváltozás következményként a nagy vízhozamú folyók miatt eddig is jellemző árvízveszélye miatt, a villámárvizek kialakulásának kockázata jelentősen megnövekedett,
- ✓ a megye kiemelkedő adottságokkal bír a geotermikus energia esetében is,
- ✓ a megye termőhelyi adottságai rendkívül differenciáltak, kiváló adottságokkal rendelkeznek a dél-borsodi tájegység, szerényebb adottságúak az észak-borsodi területek,
- ✓ a megyében a mezőgazdaság jelentős szereppel bír, azonban a mezőgazdasági feldolgozóipar alulreprezentált,
- ✓ a kistelepülések elérését biztosító alsóbbrendű utak jelentős része (1503 km) „5. rossz” állapot besorolású,
- ✓ A sűrű, de alacsony lélekszámú, a nagyobb városoktól való települések községi közlekedéssel való elérhetősége elégtelen, ami jelentősen nehezíti, vagy korlátozza a munkába járást, illetve kevésé vonzó lakókörnyezetet kínál a kistelepüléseken
- ✓ a megye logisztikai infrastruktúrájából hiányoznak vagy nem elég fejlettek az ún. intermodális logisztikai központok,
- ✓ a megye gazdasági és társadalmi kapcsolataiban jelentős múltra tekint a Felvidékkel való gazdasági-kulturális kapcsolat, mely sok kiaknázatlan lehetőséget rejt,
- ✓ a 2020. évi járványhelyzet hatásai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is az országos tendenciához hasonlóan érvényesülnek: a vészhelyzet legnagyobb vesztese a megyében a turizmus, ezen belül is a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, szabadidősport, szórakoztatóipar ágazat,
- ✓ az ipari termelés lendülete 2020. első félévében összességében megtorpant, a nemzetközi gazdasági vérkeringésbe bekapcsolt vállalatok termelése leállt, illetve a járvány következtében kialakult gazdasági visszaesés a termelési, szolgáltatási teljesítmény visszaeséséhez vezetett,
- ✓ a folyamatban lévő beruházások jelentettek a foglalkoztatási stabilitást,
- ✓ a járvány hatása érzékelhető a megyei álláskeresőket számba véve, a regisztrált álláskeresők száma nagymértékben növekedett,
- ✓ Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdag kulturális öröksége jelentős értéket képvisel a megye számára, amelyek állapota sok esetben nem kielégítő, azok fenntartása, felújítása és védelme szükséges a fenntarthatóság, illetve természeti értékek szem előtt tartásával,
- ✓ a megye turisztikai kínálata országos összehasonlításban jelentős és sokszínű, de a kulturális, egészség- és gyógyturizmus, sport-turizmus egyelőre kiaknázatlan potenciál a megyében.

A Területfejlesztési Koncepció Helyzetelemzésében feltárt problémák és a SWOT elemzés alapján tett összefoglaló megállapítások képezik a megyei **problémafa** elemeit.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye társadalmi és gazdasági viszonyait az ellentmondásosság, sok esetben a kettősség jellemzi:

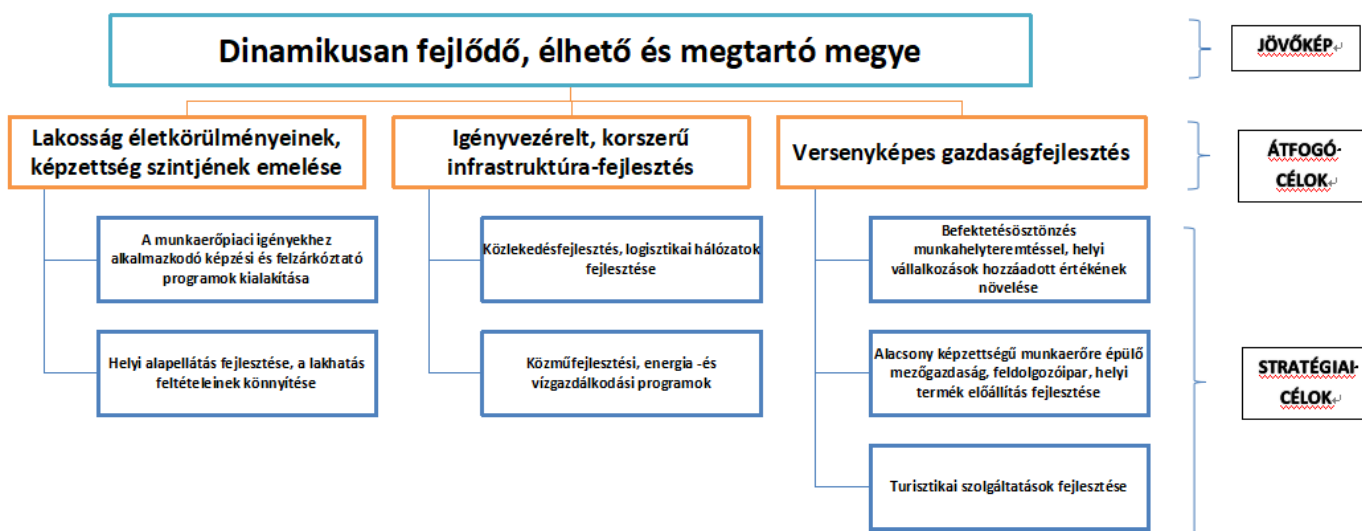
- ✓ prosperáló városok mellett halmozottan hátrányos térségek azonosíthatók be;
- ✓ magas az élveszületések száma, de alacsony az átlagéletkor és jelentős az elvándorlás;
- ✓ magas az általános iskolát sem végzettek aránya, emellett sokan rendelkeznek felsőfokú végzettséggel;
- ✓ egyszerre van jelen a magas munkanélküliség és a szakemberhiány;
- ✓ a nemzetközi viszonylatban is jól teljesítő ágazatok, cégek mellett a legnagyobb létszámban foglalkoztató kis- és mikro vállalkozások tőkeszegények, bizonytalan a jövőképük, alacsony nyereségtermelő képességet mutatnak;
- ✓ jelentős az erdőborítottság, viszont rosszak a levegőminőségi adatok.

2.2. A megye fejlesztésének átfogó céljai

Elkészítettük a Területfejlesztési koncepció Helyzetelemzését, melyben a társadalom, a gazdaság teljesítőképessége, a környezet és az infrastruktúra állapotára vonatkozó megállapításokat tettünk. Ezek magukban foglalják a megye megoldandó feladatait és komparatív előnyeit egyaránt. A megállapítások

alapján megfogalmazott következtetések lehetőséget adnak a megye fejlesztési irányainak, átfogó és stratégiai céljainak meghatározására.

A Területfejlesztési koncepció Helyzetelemzése alapján feltárt problémákra - melyeket összefoglalva az előző fejezetben a problémafa alapján mutatunk be - kínált megoldási javaslatokat, a **megye 2030-ig elérendő átfogó és stratégiai céljait a megye céljában** foglaltuk össze.

Vagyis Borsod-Abaúj-Zemplén megye jövőképe, azaz egy dinamikusan fejlődő, élhető és megtartó megye elérése érdekében az alábbi **átfogó célokat** határoztuk meg:

- ✓ a megye lakossága életkörülményeinek és képzettségi szintjének emelése,
- ✓ igény-vezérelt infrastruktúrafejlesztés,
- ✓ versenyképes gazdaságfejlesztés.

Mivel a megye viseli történelmi hagyományainak lenyomát és a rendszerváltás ipari összeomlásának következményeit, a **felemelkedés szélesebb látókört, partnerséget és közös jövőképet igényel.**

Borsod-Abaúj-Zemplén megye a felzárkózás, oktatás, szociális- és egészségügy terén építhet a megye önkormányzati, oktatási, érdekképviselői, civil szervezeteinek együttműködésére, **fókuszban a megye lakosság megtartó erejének növelésével és a lakosság képzettségi szintjének emelésével.**

A megye kedvező **földrajzi helyzete alapján alkalmas logisztikai központok fejlesztésére**, híd Kelet-Szlovákia és Magyarország között.

A megye **gazdasági versenyképességének növelésében** kulcsfontosságú szerepet játszik ipari öröksége és hagyományai, a foglalkoztatás bővítésének lehetősége, a vállalkozások támogatása szakképzett munkaerőt biztosító és technológiai fejlesztéseket támogató környezet kialakításával. A megye kiváló természeti adottságokkal, egyedülálló kulturális értéktárral, értékes potenciállal rendelkezik a kultúra a sport, az egészségmegőrzés és a turizmus összekapcsolása révén. Jelentős természeti erőforrásokkal bír, melyek alkalmassá teszik komplex fejlesztési programok megvalósítására.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye jövőképeinek megvalósulásához a megye komparatív előnyeire alapozó, a feltárt problémákra megoldást kínáló átfogó és stratégiai célok mentén történő komplex fejlesztések járulnak hozzá.

A megye komparatív előnyei a következők:

- ✓ a megye történelmi öröksége;
- ✓ születési ráta országos átlag feletti értéke, az országosnál fiatalabb korszerkezet, magas össznépeség szám;
- ✓ alacsonyabb bérek, elérhető ingatlan árak;
- ✓ erős szakképzési hagyományok, a Miskolci Egyetem;
- ✓ kedvező geopolitikai adottságai (logisztikai helyzet, megye- és országhatárokon túlnyúló városhálózati együttműködések, kellően tagolt városhálózat, táji és kistérségi sokszínűség);
- ✓ fejlett ipari kultúra, fejlesztett ipari parkok, barnamezős területek;
- ✓ erős befektetői aktivitás kormányzati támogatással;
- ✓ hagyományos agrárpotenciál;
- ✓ jelentős megújuló energia potenciál;
- ✓ változatos és gazdag természeti és kulturális környezet, koncentrált élmény-, sport-, gyógy- és egészségturizmus potenciál.

Az egyes átfogó célokhoz tartozó stratégiai célok tartalmát a következő fejezetben részletesen taglaljuk.

2.3. A megye fejlesztésének stratégiai céljai

A megyei fejlesztésének stratégiai céljait az átfogó célokhoz illeszkedve határoztuk meg (lásd a 2.2. fejezet célfája). A dinamikusan fejlődő, élhető és megtartó megye jövőképet három pillér tartja (átfogó célok). E három tartóoszlopot a megye társadalmi-, infrastrukturális- és gazdasági fejlesztésével tudjuk megalapozni. A stratégiai célok ágazati és területi célokat fogalmazznak meg.

2.3.1. A megye lakossága életkörülményeinek és képzettségi szintjének emelése

Társadalmi szempontból a megye lakosságának országos átlag alatti életszínvonalát, a negatív demográfiai tendenciákat a lakosság életkörülményeinek javításával és a képzettségi szintjének emelésével lehet fejleszteni. A képzetlenek és az alacsonyan képzettek magas számát a munkaerőpiaci igényekhez alkalmazkodó képzésekkel, felzárkóztató programokkal tudjuk csökkenteni. A hátrányos, halmozottan hátrányos (komplex programmal fejlesztendő) térségekben, illetve az elöregedő, elnéptelenedő településeken a helyi alapellátások fejlesztésével és a lakhatás feltételeinek javításával érhető el eredmény.

1. A munkaerőpiaci igényekhez alkalmazkodó képzési és felzárkóztató programok kialakítása

1.A. Minőségi alap-, és a gazdaság igényeire, piaci kihívásokra rugalmasan reagáló szakképzési (közép- és felsőfok), valamint felnőttképzési rendszert kell működtetni.

A foglalkoztatás szintje az országos átlagnál alacsonyabb, melynek oka a strukturális munkanélküliség. A megyében magas a munkanélküliek száma, különösen a képzetlenek (a korai iskolaelhagyók száma szintén magas) és az alacsony iskolai végzettségűek között. A megye **lakossága képzettségi szintjének emelése** és a képzési rendszer munkaerőpiaci igényekhez történő igazítása szükséges.

Kulcsfontosságú a minőségi alapoktatás feltételrendszerének javítása, az intézményi épületek felújításán túl biztosítani kell korszerű, a gyerekek egyéni nevelési igényeit szem előtt tartó oktatási módszerek alkalmazását, illetve a kellő létszámú és képzettségű oktatókat.

Csak erős alapoktatásra lehet építeni a szakmákat nyújtó közép-, illetve felsőfokú képzési rendszert. Ugyanakkor a vállalati igényekre rugalmasan reagálni képes, megyei szinten összehangolt közép-, szak- és felnőtt-, valamint felsőfokú képzési rendszer folyamatos fejlesztése szükséges, a középfokú oktatási intézmények, a BOKIK, a Miskolci Egyetem szerepvállalásával és a gazdasági szektor bevonásával, hogy javuljon a megye lakosságának képzettségi szintje. A **Miskolci Egyetemnek** innovációs ökoszisztéma központként kell működnie és a felhalmozott tudásbázis elérhetőségének növelésében, széleskörű terjesztésében alapvető feladata van (tudástranszfer).

A képzési programoknak el kell érni a megye összes települését, illetve le kell fedni a gazdasági ágak teljes spektrumát.

A szakképzés stratégiai szerepet tölt be a megye munkaerőpiaci folyamataiban és felzárkóztatási programjában. A szakképzésben tanulók száma az elmúlt 10 évben drasztikusan csökkent évről évre, de talán megállt ez a kedvezőtlen folyamat, és az új szakmai ismereteknek, technológiáknak, a duális képzésnek köszönhetően 2017. évhez képest közel 2000 fővel emelkedett a szakképzésben tanulók száma, amely 10%-

os javulást jelent.

A képzési rendszer fejlesztésénél törekedni kell arra, hogy rugalmas, a vállalati igényekre gyorsan reagáló, gyakorlatorientált és a műszaki fejlődést, technológiai haladást követő **szakképzési** rendszer működjön a megyében. Továbbá a szakképzésben a **duális képzés** előnyeit kihasználva biztosítani kell a legkorszerűbb, legmodernebb technológiákon való tanulást, illetve ösztöndíjrendszerrel segíteni kell a diákok elhelyezkedését és iskolában tartását. A duális képzési rendszerben van tartalék a vállalati oldalon, mert az aktív (jelenleg is képző) gazdálkodó szervezetek csupán a nyilvántartott gyakorlati képzésre alkalmas cégek 60%-át jelentik és a munkaadók részéről folyamatos az érdeklődés a duális képzés iránt. Bővíteni szükséges a képző intézmények és iskolák közötti kapcsolatok számát, növelni kell a vállalati gyakorlati helyek számát és ehhez kapcsolódóan a vállalati, önkormányzati **ösztöndíjak** számát. Erősíteni kell a **mentorálási** és **pályaorientációs, készségfejlesztő** tevékenységeket. Az egész életen át tartó tanulás jegyében a **felnőttképzés** szintén fejlesztendő.

A szak-, felső- és felnőttképzési programoknak figyelemmel kell lenniük az Ipar 4.0 kihívásaira is.

*1.B. Leszakadó csoportok **felzárkózását** és társadalmi mobilitását **elősegítő programok további folytatása szükséges.***

A mélyszegénységben élők és az alacsony intenzitású háztartások magas száma növeli a további leszakadás, az iskolaelhagyás, a munkanélküliség és a társadalmi kirekesztődés kockázatát.

Kiemelten fontos az egyéni esélyek egyenlőségének biztosítása a célcsoportok (pl. a periférián élők, mélyszegénységben élők, romák stb.) igényeit, lehetőségeit és motiváltságát szem előtt tartó **speciális fókuszú oktatási, képzési, kompetenciafejlesztő és közösségi foglalkoztatási programokkal**. A leszakadó térségekben, településeken a társadalmi felzárkóztatás érdekében speciális képzési területekre és innovatív foglalkoztatási formák bevezetésére van szükség. A felzárkóztató programok céljai:

- ✓ roma és a munkaerő-piaci szempontból halmozottan hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatási rátájának növelése;
- ✓ az oktatás hátránykompenzációs képességének erősítése, valamint a hátrányos helyzetű, köztük roma fiatalok közép- és felsőfokú oktatásba való eljutásának és bennmaradásának elősegítése;
- ✓ szociális ellátás részeként a halmozottan hátrányos helyzetű családok, kisgyerekek esetében a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés növelése már várandósság időszakában, majd a Biztos Kezdet házak révén a bölcsődei és később az óvodai nevelés időszakában. Szükséges a családok támogatása, a problémák korai felismerése továbbá a szakemberek célzott képzése/továbbképzése (pl. szülők bevonása a képzésbe);
- ✓ az érintett roma és nem roma közösségek bevonása a felzárkóztatási programokba, lakosság szemléletformálása, életvezetési tanácsadás a felzárkóztatási programok sikere érdekében.

2. Helyi alapellátások fejlesztése, a lakhatás feltételeinek könnyítése

A testileg, mentálisan és lelkileg egészséges társadalom egy térség fejlesztésének előfeltétele. Ennek érdekében meg kell teremteni az egészséges, boldog élet alappilléreinek – a testi/lelki egészség, a családi/szociális kötelek, a lakhatás és a közösséghez tartozás – biztonságát.

2.A. A megye lakosságának egészségi állapota több mutatószám tekintetében rosszabb az országos átlagnál, ennek oka többek között az alacsony egészségtudatosság. A megyében a lakosság egészségmagatartása (életmód, devianciák, betegség-észlelési képesség, orvoshoz fordulás) kedvezőtlen, magas a korai, idő előtti, megelőzhető halálozás, és magasak a keringési, valamint daganatos megbetegedések okozta halálozási arányszámok. Magas a (tartósan) betöltetlen háziorvosi praxisok száma egyes járásokban.

Egészségi állapot javítást szolgáló programok és intézményrendszeri fejlesztések:

- ✓ Az **Egészségfejlesztési Irodák fejlesztése**, illetve helyi igényekhez igazított speciális, átfogó egészség-prevenációs intézkedések/programok bevezetése szükséges:

A lakosság egészségi állapotának javítása érdekében az egészséges életmód elterjesztéséhez kapcsolódó **programok** (pl. dohányzás, alkohol-, drogfogyasztás visszaszorítása érdekében, szűrések, egészséges táplálkozás és aktív mozgás elterjesztése) indítása.

A szervezeti és **térségi együttműködésre** építő, betegközpontú egészségügyi ellátási fejlesztések megvalósítása az alap-, járóbeteg szakellátás és magas szintű **ellátás korszerűsítésével**. Az egészségügyi alapellátásban a szakember hiány csökkentése **csoportos orvos-praxisok** létrehozásával és a kistéleplési körzetekben az ellátás ösztönzése kedvezőbb finanszírozási feltételek kialakításával.

2.B. **Szociális ellátási** (családbarát, munkába állást segítő, gyermekjóléti) **kapacitás bővítése** és újszerű megoldások alkalmazása szükséges.

A lakosság elöregedése kedvezőtlen gazdasági (az aktív korúakra jutó eltartottak számának emelkedése) és társadalmi (elmagányosodás) folyamatokra hívja fel a figyelmet.

Innovatív megoldások, akciók alkalmazása a helyi társadalom megújulásának, fejlődésének szolgálatában („**társadalmi innováció**”). A társadalmi akciók során folytatni kell azon modelleket, melyek a településszerkezethez, illetve a civilek bevonásához kapcsolódnak, pl.:

- ✓ házi segítségnyújtás mellett a **falugondnokok** alkalmazása,
- ✓ lakótelepi környezetben, súlyos társadalmi problémákkal küzdő kistélepléseken **közösségszervezők** bevonása a helyi lakosság mobilizálásának ösztönzésére,
- ✓ illetve a **gyerekek napközbeni elhelyezésének** alternatív formái (családi napközik, bölcsődék) a kistélepléseken, hogy ezzel is segítsék a nők korábbi munkába való visszatérését,
- ✓ Szükséges az **idősügyi szociális ellátórendszer** helyi igényekhez történő igazítása, és kapacitásainak, valamint a szolgáltatás minőségének fejlesztése.

2.C. A lakhatás feltételeinek könnyítése a lakosság (különösen a szegregátumokban élők számára és a mobilizálhatóság miatt) életkörülményeinek javítása érdekében elengedhetetlen.

A megyei lakásállományt – összhangban a hazai helyzettel - a saját tulajdonú lakások dominálják. A lakott lakásállománynak csak pár százaléka önkormányzati- vagy magánbérleti lakás. A bérlakások alacsony aránya komoly akadálya a munkaerő-piaci mobilitásnak. A szociális bérlakások hiánya miatt az alacsony jövedelmű háztartások jelentős része is saját tulajdonú lakásban kénytelen élni, sokszor ezek a lakások perifériális területen (pl. település szélén, külterületen, zártkerti környezetben) vannak és rossz minőségűek. A

periférián/szegregátumokban lévő lakásállomány nagy része még mindig alacsony komfortú, sok esetben sem WC-vel, sem fürdővel nem rendelkeznek. A lakásfenntartási költségek megemelkedtek, ennek okán a telepeken élők a szűkös jövedelmük nagy részét (akár 50%-át) a fenntartásra fordítják. Általános jelenség a lakbér és/vagy a közüzemi díjtartozás.

A lakhatás körülményeinek fejlesztése érdekében folytatni kell a városi szegregátumok (gettók) és települések leromlott lakóterületeinek felszámolását, megújítását célzó **integrált, komplex (szociális) jellegű település-rehabilitációs programokat** az állami lakhatási támogatások mellett. A (szociális) **bérlakások számát növelni szükséges.**

2.D A lakás célú fejlesztések nemcsak a szegregált településrészekben lévő alacsony komfortfokozatú lakások felújítása kapcsán szükséges, hanem a társasházi, illetve házgyári technológiával épült panellakások esetén is. A jövőben a központi támogatások révén szükséges a **lakásállomány energetikai célú felújítása**, hogy csökkenjen a lakások fenntartására fordított kiadás. A lakások mellett folytatni kell a lakókörnyezeti fejlesztéseket, a zöld területek megújítását, közösségi, szabadidős, rekreációs terek létrehozását.

2.E. A **közösségi tudatformáláshoz**, térségi kohézió erősítéséhez a helyi, **kisközösségi identitás (helyi kötődés, lokálpatriotizmus)** fejlesztésén keresztül vezet az út. E célok eléréséhez szintén a speciális nevelési programok kínálnak lehetőséget, továbbá a hagyományokhoz, helyi sajátosságokhoz kapcsolódó közösségi programok szervezése, bővítése. Kapcsolódva az elmaradott térségek felzárkóztatásához, a komplexitás növelése érdekében elsősorban a hátrányos helyzetű vidéki térségekben igényel hatékony beavatkozásokat. **A helyi közösségi kulturális, sport és szabadidős terek, létesítmények és szolgáltatások fejlesztése szükséges.**

2.3.2. Igény-vezérelt infrastruktúrafejlesztés

1. Közlekedésfejlesztés, logisztikai hálózatok fejlesztése

Mind az úthálózatot, mind a vasúti és autóbusz közlekedést tekintve megállapítható, hogy a közlekedési szolgáltatások fejlődése, fejlesztése csak az egyes alágazatok együttműködése révén válhat fenntarthatóvá. Egyetlen közlekedési mód sem tud önállóan olyan megoldási lehetőséget kínálni, amelyekkel a növekvő mobilitási igényekből eredő elvárások teljesíthetőek lennének, legyen szó akár a városon belüli, akár települések közötti közlekedési kapcsolatokról.

A mai közlekedési rendszereknek egymás között kölcsönösen átjárhatóknak kell lenniük, elengedhetetlen a különböző közlekedési ágak együtt dolgozása, egymás kiegészítése (intermodalitás) és nagyon fontos a közlekedési ágak aktív együttműködése, egymásra épülő együtt dolgozása, a különböző közlekedési módok optimalizált együttes alkalmazása.

Különösen igaz ez Borsod-Abaúj-Zemplén megyét illetően, ahol jellemző a szétaprózódott településszerkezet, a járássok egy részének periférikus elhelyezkedése, a kistelepülési alapellátások hiánya, és az ezekből fakadó problémákat tovább erősítő mobilitás nehézségek.

A közlekedési fejlesztéseknek elsődlegesen a települések elérhetőségének javítását kell szolgálniuk, ami különösen fontos a kistelepüléseken élőknek a nagyobb foglalkoztatóknak helyet adó térségi központokba

való eljutása biztosításának érdekében.

A megye közúthálózatának fejlesztése:

- ✓ A megyei utak nagy részének a nyomvonala történelmileg alakult ki, rakott vagy szórt terméskő alappal, az idők folyamán rádolgozott változó vastagságú makadám vagy hengerelt aszfalt rétegekkel. A mellékutak adják a hálózat jelentős részét, ezek biztosítják a települések közvetlen megközelítését, illetve a gyorsforgalmi utak és a főutak összekapcsolását is. Az úthálózat jelentős része „5, rossz” állapot besorolású, amely azonnali beavatkozást, a burkolat felújítását és/vagy megerősítését igényli. A felújítások elmaradása vagy késedelmes elvégzése esetén a leromlási folyamat felgyorsul és visszafordíthatatlanná válik, ami a későbbiekben sokkal nagyobb beruházási költségeket igényel. A rossz úthálózat növeli az utazási időt, lassítja a gazdasági folyamatokat, ezáltal ront a hatékonyságon és hátrányosan érinti az ott élők életkörülményeit.
- ✓ Magas személy- és teherforgalom tapasztalható a 37. sz. főúton, illetve a forgalmi terhelés jobb eloszlása érdekében elkerülő szakasz építése indokolt a 26. sz. főúton. A 37. sz. főút Gesztely-Szerencs-Sátoraljaújhely közötti szakaszának négysávossá tétele, és a 26. sz. főút Sajószentpéter-Berente elkerülő szakaszának megvalósítása megoldást jelent a magas forgalmi terhelés problémájára. A gyorsabb lefolyású és a településközpontokat kikerülő közlekedés jelentősen hozzájárulhat a légszennyezés csökkentéséhez.
- ✓ A határon átnyúló közlekedési útvonalak fejlesztése, új közúti közlekedési kapcsolatok Szlovákia irányába, így minden kisebb, a határ menti településeket legrövidebben összekötő közút megnyitása, illetve szükség szerint megépítése.

Kerékpárutak fejlesztése:

- ✓ Új kerékpárforgalmi létesítmények kijelölése, építése, meglévő kerékpárút-hálózat korszerűsítése, kerékpárutak összekapcsolása turisztikai, illetve a városi, jelentős forgalommal rendelkező utak mentén a településközi kerékpározás biztonságos feltételeinek kialakítása céljából

Vasúthálózat és a helyi autóbusz közlekedés fejlesztése:

- ✓ A helyközi autóbuszjáratokat döntően munkába járásra, a közszolgáltatások elérése, illetve iskolába járás céljából veszik igénybe. Komoly kihívást jelent a járművek állapota, az autóbuszok átlagos életkora, mely kapcsán a jövőben a környezetvédelmi célú, illetve a működési veszteségek enyhítéséhez szükséges korszerűsítéshez új, korszerű – kevesebb levegőszennyezéssel működő - járművek (pl. elektromos meghajtású autóbuszok) beszerzése szükséges. Az utazási komfort javítása érdekében szükséges az autóbusz pályaudvarok, megállóhelyek - intermodalitás szempontjait is figyelembe vevő - rekonstrukcióját folytatni, illetve az informatikai alapú utastájékoztatási rendszert fejleszteni. A szolgáltatási színvonal megőrzése és fejlesztése érdekében a legfontosabb feladatok közé tartozik a járművek átlagéletkorának csökkentése, a járműpark műszaki színvonalának emelése, az utas kiszolgálás színvonalának javítása, a megkezdett fejlesztések folytatása és befejezése.
- ✓ A hazai vasúti törzshálózati vonalakon műszaki paraméterekre vonatkozó előírások a belföldi szállítási igényekhez igazodnak, a nemzetközi előírásokhoz mértek szerényebbek. A vonalak állapota

helyenként nagyon leromlott, sok szakaszon csak sebességkorlátozás bevezetésével enyhíthetőek a nehézségek. A problémák hatványozottabban jelentkeznek a mellékvonalakon. A vágányok rossz állapota miatt bizonyos szakaszokon csak kis tömegű vontatójárművek, korlátozottan megrakott vasúti teherkocsik közlekedhetnek. Így a gazdaságos üzemeltetés feltételei nem valósulhatnak meg. Mindemellett a pályák vonalvezetése sem felel meg mindenütt az évtizedek során átalakult igényeknek, nem esik egybe a természetes utas- és áruáramlatokkal. A fenti problémák megoldása és a vasúti elérhetőség javítása céljából a fővonalak és mellékvonalak korszerűsítése szükséges. Ezek közül kiemelhető a Budapest-Miskolc-Nyíregyháza fővonal folyamatos korszerűsítése, Szerencs és Sátoraljaújhely között a vasútvonal villamosítása.

Integrált közlekedési megoldások fejlesztése:

- ✓ A megyén belüli, elővárosi jellegű közösségi közlekedés fejlesztése (tram-train) a Tiszaújváros – Miskolc – Sajószentpéter – Kazincbarcika-Ózd tengelyen és Szikszó-Encs, valamint Szerencs irányába, elsősorban a meglévő vasúti infrastruktúra korszerűsítésével, bővítésével, a Miskolc központú sugaras vasúthálózat adta feltárási lehetőségek kihasználásával.
- ✓ A megyében az elővárosi jellegű közösségi közlekedés működése nem összehangolt. A nagyobb városok esetében a munkaerő mobilitását hátráltatja a közösségi közlekedés összehangolásának hiánya (magas várakozási idő, többszöri átszállás, csatlakozások hiánya). Szükséges az agglomerációban lévő települések számára integrált közlekedésfejlesztési program kidolgozása. A közösségi közlekedési rendszer fejlesztésénél a környezetkímélő megoldások (pl. járművek korszerűsítése, gyalogos, kerékpáros kapcsolat biztosítása), az akadálymentesítés (állomások korszerűsítése, magas peronok építése, járművek elérhetősége) és az utasbarát-szolgáltatások (pl. menetrendi információk, elektronikus jegyvásárlás, ütemes menetrend kialakítása) biztosítására különös figyelmet kell fordítani. A közösségi közlekedés hatékonyabb megoldásánál alkalmazni kell a korszerű informatikai alkalmazásokat, illetve az alternatív közlekedési formákat (pl. telekocsi)

Logisztikai bázisok, csomópontok fejlesztése:

- ✓ Intermodális logisztikai központok kialakítása szükséges. A megye logisztikai infrastruktúrájából hiányoznak vagy nem elég fejlettek az intermodális logisztikai központok, melyek legalább kettő közlekedési alágazat (közúti kapcsolat mellett vasúti, légi, vízi, légi kapcsolódás) kiszolgálására képes bázissal rendelkeznek. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2017-ben két logisztikai szolgáltató központ minősítéssel rendelkező helyszín volt, melyek közül csupán egy intermodális.
- ✓ A transznacionális áruforgalom kiszolgálására építő logisztikai centrumok kialakítása is prioritás a megyében. Mezőkövesden, építve a rendelkezésre álló közúti (M3-as autópálya), vasúti, valamint a korszerűsítendő repülőtéri infrastruktúrára és a közeli Tiszaújváros áruforgalmi kikötőjére. További logisztikai beruházások megvalósítása az alábbi települések körzetében preferáltak: Mezőkövesd, Miskolc, Tiszaújváros, Sátoraljaújhely, Tornyosnémeti.

Repülőtér fejlesztés:

- ✓ A megyében a légi teherszállítást biztosító infrastruktúra hiánya nem teszi lehetővé a térség számára szükséges teherforgalom légúti fejlődését. A légi teherszállítás fejlesztése érdekében CARGO

repülőtérré kiépítésének támogatása javasolt Mezőkövesden, összhangban Miskolc Megyei Jogú Város kis (sport) repülőtérré fejlesztési programjával. A megye versenyképességének növelése érdekében a beruházások tekintetében a nagyvállalatok igényeit kiszolgálni képes repülőtérré hiánya a beruházások elmaradásához, más megvalósítási helyszínek kiválasztásához vezethet.

2. Közműfejlesztési, energia -és vízgazdálkodási programok

Víz- és szennyvízhálózat fejlesztése:

- ✓ A térség víziközművei jelentős mértékben megújításra szorulnak, jelenleg magas fajlagos ráfordításokkal üzemeltethetők. A hosszútávon fenntartható, minőségi szolgáltatás nyújtásának az alapja a műszaki és a technológiai fejlesztés, amelyben innovatív módszerek alkalmazásának is jelentős szerep jut. A szükséges vezetékiváltások és rekonstrukciók során az előregedett vezetékeket korszerűbb, általában műanyag vezetékekre való cseréjével csökkenthetőek az ivóvíz vezetékek hálózati veszteségei, illetve a szennyvízhálózatba jutó, nagyarányú idegen víz mennyisége.
- ✓ Kistélepülések, így többek között a 2000 fő alatti agglomerációk természetközeli szennyvízkezelési programjának folytatása, elsősorban a vízgyűjtőterületeken és a sérülékeny ivóvízbázisú településeken. Minden olyan településen, ahol biológiailag tisztítják a szennyvizet, növelni kell a csatornahálózatra való rákötés arányát.

A helyi megújuló energia potenciálokra épülő programok megvalósítása:

- ✓ A PannErgy Nyrt. irányításával Miskolc mellett valósult meg az ország jelenlegi legnagyobb geotermikus projektje, a Miskolci Geotermikus Projekt (nyáron 5-8 MWth, télen 30-35 MWth távfűtési hőteljesítménnyel). A megye más területei is alkalmasak a geotermikus energia kiaknázására (Mezőkövesd-Sárospatak tengely), egyéb megújuló energiaforrások (biomassza, napenergia) hatékony felhasználása mellett. A kiváló földrajzi adottságoknak köszönhetően a megye területe több megújuló energiaforrás kiaknázására is alkalmas. A helyi megújuló energia potenciálokra épülő programok támogatása szükséges. A megye általános éghajlati jellemzőit (napsütéses órák száma, szélklíma) tekintve indokolt további, nap- és a szél energiáját hasznosító erőművek, erőmű parkok létesítése.

Vízbázisok védelme:

- ✓ A megye gazdag ivóvízbázissal rendelkezik. A megyében az ivóvíz- és iparivíz-ellátás karsztforrásokra (pl. Szinva-forrás), a folyópartok kavics-homokszűrészű kútjaira (pl. Bódva völgye, Hernád alsó szakasza) és a felszíni víztározókra (pl. 5,5 millió m³-es Rakacai- víztározó, 5,4 millió m³-es Lázberci- víztározó) épül. A Bükkben és az Aggteleki-karszton található karsztos vízbázisok, valamint a Zempléni-hegységben található repedezett vízadóra települt vízbázisok a legérzékenyebbek a klímaváltozás hatásaira. Sérülékenysége miatt kiemelt feladat az ivóvízbázis megőrzése, az ivóvízbázisok védelme, a vízminőség javítása, a kis regionális ivóvízhálózatok kialakítása, a hálózati veszteségek minimalizálása.

Vízgazdálkodási programok, környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztések megvalósítása:

- ✓ A megyében magas a belvív, az árvíz és a villámárvíz előfordulásának kockázata. Komplex vízgazdálkodási programok kidolgozása és monitoring rendszer bevezetése indokolt.
- ✓ A megyében a Tisza, a Bodrog, a Sajó, a Hernád folyók és a Takta-övcatorna által árvízzel veszélyeztetett terület 1501 km². Ebből 1171 km² töltéssel védett, azonban 330 km² hullámtér és nyílt ártér, melyet a folyók rendszeresen elönthetnek. A Tisza sokévi átlagban 1,5-2 évenként lép ki medréből, nagyobb árvizek 5-6 évenként, rendkívüli árvizek 10-12 évenként fordulnak elő. Ezért megyén átfolyó jelentősebb folyók mentén (Tisza, Hernád, Sajó, Takta), valamint a hegyvidéki vízfolyásoknál ár- és belvízvédelmi beavatkozások megvalósítása szükséges.
- ✓ Az ár- és belvizekkel kiemelten veszélyeztetett és ezért beavatkozást igénylő településeken és térségükben:
 - A veszélyeztetett településrészeken történő építkezések korlátozása.
 - Belterületi csapadékvíz-elvezető rendszerek fejlesztése
 - A hullámtéri területek kitágítása, a folyókat kísérő természetes társulások területének kibővítése, valamint az érintett területek hasznosítása a kockázati térképek és mederkezelési tervek alapján.
 - Belvizek elleni védekezés érdekében a szivattyútelepek rekonstrukciója és a belvizek tározókba történő visszatartása a szárazabb időjárás esetén a növények locsolása érdekében.
 - Tározók, záportározók létesítése, meglévők rekonstrukciója. A tározók kialakításánál szem előtt kell tartani a turisztikai és mezőgazdaság öntözési célokat, miközben meg kell teremteni az öntözési csatornarendszerek és megyei folyói közötti kapcsolatokat.

2.3.3. Versenyképes gazdaságfejlesztés

1. Befektetésösztönzés munkahelyteremtéssel, helyi vállalkozások hozzáadott értékének növelése

Megyénk területe 16 járásra oszlik, melyek gazdasági teljesítményei jelentősen különböznek egymástól a befektetett saját tőke eltérésének függvényében. A beavatkozások területei:

- ✓ A gazdaságfejlesztést támogató megyei intézményrendszer vállalkozások igényeit jobban kiszolgáló és stabil működésének megteremtése, többek között a megye egész területén új vállalkozások indításának és letelepedésének ösztönzése, valamint az innováció elterjesztésének segítése érdekében. Az intézményrendszernek támogatni kell a helyi adminisztrációs ügyei intézését, az „egy ablakos”, befektető centrikus ügyintézés alkalmazásával. Az önkormányzatok befektetés-szervezési kedvezményeiket, szolgáltatásaikat helyi szabályozásban rögzíthetik. Az intézményrendszer fejlesztése, telephelyek korszerűsítése, bővítése és szolgáltatások fejlesztése a megye jelentősebb munkaerőpiaci központjaiban (Miskolc, Tiszaújváros, Ózd, Kazincbarcika, Mezőkövesd, Encs, Sátoraljaújhely), melyek térségi szinten látják el feladataikat. Az intézményrendszer fejlesztése részeként Üzleti szolgáltató és Innovációs Központok létesítése a jelentősebb munkaerőpiaci

központokban (Miskolc, Tiszaújváros, Ózd, Kazincbarcika, Mezőkövesd, Szerencs, Encs, Sátoraljaújhely), melyek elősegítik kezdő vállalkozások indítását, illetve az innovációs tevékenységek ösztönzését.

- ✓ A jelenlegi gazdasági és társadalmi környezetben egyre inkább felértékelődik a különböző iparágak együttműködése, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ez kevésbé jellemző. A megyében a megtermelt hozzáadott érték jelentős része a húzóágazatokban, azon belül is a nagyvállalatoknál képződik, közepes- és kisvállalatok súlya nem jelentős, iparági együttműködésekről pedig nem található adat. Ennek a trendnek a megváltoztatása halaszthatatlan, fontossága meghatározó.
- ✓ A megye területén a mobilitási nehézséggel küzdő, de szabad munkaerővel rendelkező térségek száma magas. A megyében több mint 100 olyan település található, ahonnan a munkavállalók jelentős részének 60 percnél több időbe telik a munkahelyükre való eljutás. A foglalkoztatási szint növelése érdekében a térség potenciális foglalkoztatottjainak munkahelyekre történő eljutásának biztosítása szükséges akár alternatív közlekedésszervezési megoldásokkal is.
- ✓ A megye területén előnytelenül koncentrált a GDP termelőképeség. A megye gazdaságának teljesítményét alapvetően egy-két, a vegyiparban, gépiparban, kohászatban tevékenykedő nagy-, vagy középvállalat határozza meg. A magas megyei szintű GDP mellett jelentős a megye olyan térségeinek száma és területe, ahol a gazdasági teljesítmény nem számottevő. Szükséges a helyi adottságokra épülő, helyben foglalkoztató programok felkarolása, helyi vállalkozások hozzáadott értékének növelése.
- ✓ Gazdaságfejlesztés finanszírozási rendszerének megújítása vonatkozásában a speciális iparágú (elsődlegesen a térségen kívüli áru és szolgáltatások értékesítését folytató vállalkozások) és területi alapon történő vállalkozás támogatás szükségszerű, mely keretében előtérbe helyezendők a beruházási és foglalkoztatási célú preferenciák. A kedvezmények a térségenként – a vállalati, illetve beruházási életciklusokhoz igazodva – a preferált ágazati beruházások, fejlesztések esetén automatikusan járnának. Továbbá az érintett térségeket és ágazatokat javasolt preferálni a beruházási állami támogatások esetén, valamint törekedni kell a szakképzés, felsőoktatás és a munkaerő továbbképzés színvonalának emelésére és koordinált megvalósítására.
- ✓ Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a vegyipart, a gépipart, a kohászatot és az energia- és víztermeléssel, hulladékgazdálkodással foglalkozó ágazatot tekintjük kiemelt, a megyei gazdaság tevékenységét legdöntőbben befolyásoló iparágaknak, melyek döntő része a nagyvárosokban működik. A gazdasági szerkezetváltozás után történelmi ipari karakterét megőrizve a megyei hozzáadott érték 38,9%-át a vegyipar, a 14,1%-át a gépipar adja, de jelentősnek tekinthető még a kohászat 8,3%-os hozzájárulása is. A megye gazdaságának teljesítményét alapvetően ez az egy-két kiemelkedő nagyságrendű vállalkozás – határozza meg. Ezzel szemben a megyében tőkeszegény, gazdasági teljesítményben kis hányadot képviselő kis- és középvállalkozói szektor van jelen, amely ugyanakkor a foglalkoztatás bázisát adja. A vállalkozásfejlesztést a szakképzett munkaerő és a technológiai-fejlesztés feltételrendszerének biztosításával szükséges támogatni a versenyképesség javítása érdekében.
- ✓ A megye gazdaságában a magas hozzáadott értékű tevékenységek részesedése alacsony, hiányzik a korszerű infrastruktúra, illetve az ahhoz kapcsolódó szolgáltatási környezet (modern irodaépületek, inkubátorok, technológiai és tudáscentrumok). A megyében 16 ipari parkot alakítottak ki, mintegy 450 betelepült céggel, azonban a kialakított területek közel 60%-a még üresen áll, az infrastruktúra és szolgáltatási rendszer csak részben kiépített. Nélkülözhetetlen az ipari parkok kulcsfontosságú

telepítési tényezőinek fejlesztése, az ipari parkba betelepülő vállalkozások számára nyújtott működést és termelést elősegítő infrastruktúra és szolgáltatási funkciók kialakítása, bővítése.

- ✓ A vállalkozások versenyképességét támogató információs technológiai fejlesztések megvalósításához szükséges informatikai infrastruktúra szűk keresztmetszeteinek feloldása, a szükséges kapacitásbővítések megvalósítása, valamint a vállalati működést támogató alkalmazások elterjedésének ösztönzése a megye egész területén.
- ✓ A megye gazdasági és társadalmi kapcsolataiban jelentős múltra tekint a Felvidékkel való gazdasági-kulturális kapcsolat, mely sok kiaknázatlan lehetőséget rejt. Az észak-déli tengely erősödésével Miskolc újra lehetőséget kapott a határokon átívelő régióközponti szerep kialakítására. Az épülő Miskolc-Kassa autópálya közel hozza a Felvidéket, gazdasági és kulturális értelemben egyaránt. A határon átnyúló együttműködések akadályainak csökkentése érdekében indokolt a jogszabályi harmonizáció kezdeményezése, információs rendszer és tanácsadó hálózat létrehozása, a gazdasági és a közös intézményi és civil kapcsolatok fejlesztése.
- ✓ A megyében jól prosperáló, húzóágazatoknak (vegyipar, gépipar, elektronikai ipar és feldolgozóipar) viszonylag kevés az összekötetése a kis és közepes vállalkozásokkal, illetve sok esetben a térségen kívül működő speciális szolgáltatásokat nyújtó, alapanyagokat kínáló vállalkozásokkal vannak kapcsolatban. A megyében a közepes- és kisvállalatok súlya nem jelentős, ez a szektor gyenge és tőkeszegény is, így jelenleg az ágazatok közötti együttműködésben sem játszanak nagy szerepet. A megyében található ipari parkokra, bár bővülnek és fejlődnek, jelenleg nem jellemző a komplex, vállalkozásokat segítő szolgáltatás nyújtása és nem töltenek be valódi katalizátor szerepet az együttműködések kialakításában. Indokolt a beszállítói programok kiterjesztése, fejlesztése.

2. Alacsony képzettségű munkaerőre épülő mezőgazdaság, feldolgozóipar, helyi termék előállítás fejlesztése

A foglalkoztatás szintje az országos átlagnál alacsonyabb, melynek oka a strukturális munkanélküliség. Ezért szükséges a foglalkoztatási lehetőségek munkaerőpiaci igényekhez való igazítása. A megyében magas a munkanélküliek száma, és ebben kiugróan nagy az alacsony végzettségűek aránya. A megye foglalkoztatási helyzetét meghatározza az általánosan tapasztalható kettősség, azaz miközben a gazdálkodó szervezetek strukturális munkaerőhiánnyal küzdenek, hatalmas - többségében képzetlen - munkaerő-többlet is jelen van.

2020. március végén 15,1 ezer személy volt szakképzetlen a megyei álláskeresők között, számuk 550 fővel (3,5%-kal) kevesebb, mint egy éve. Az álláskeresők összes létszámán belüli arányuk 38,2%, több mint országosan (33,6%). Ezen alacsony képzettségű lakosság számára nyújthatnak munkalehetőséget a mezőgazdasági termékek előállításán, feldolgozásán alapuló, munkaigényes, jellemzően helyi termékek előállítását célzó beruházások.

A beavatkozások területei:

- ✓ A megye mezőgazdasági szektorhoz köthető vállalásai alacsony technológia fejlettségűek. Az agrárium súlya csökkent, a megyei beruházások 2,7%-át fordították agrárfejlesztésekre. A megye mezőgazdasági szektorhoz köthető vállalásai alacsony technológia fejlettségűek. Ezért ezen vállalkozások mezőgazdasági technológiai modernizációjának elősegítése szükséges.

- ✓ A megye termőhelyi adottságai rendkívül differenciáltak, kiváló adottságokkal rendelkezik a dél-borsodi tájegység, szerényebb adottságúak az észak-borsodi területek. A megyében a mezőgazdaság jelentős szereppel bír, azonban a mezőgazdasági feldolgozóipar alulreprezentált. A mezőgazdasági feldolgozóipar egyenlőtlen fejlettségű. kapacitása az elmúlt 20-30 évben drasztikusan csökkent. Szükséges a megyei feldolgozóipari háttér bővítése a magasabb hozzáadott érték elérése érdekében.
- ✓ Zöldség- és gyümölcsstermesztés, állattenyésztés, valamint a helyi, tájjellegű élelmiszeripari termékek kisipari előállítás, hűtőházak és elsődleges feldolgozók létesítése, öntözés támogatása
- ✓ Integrált zöldség- és gyümölcsstermesztési (körte, kajszi, alma, szilva, cseresznye és dió), valamint ehhez kapcsolódóan raktározási, értékesítési és feldolgozási rendszerek (hálózati szövetkezeti rendszerek) kialakítása és a fejlesztésükhöz szükséges beruházások támogatása minden kistérségben. A helyi (térségközponti) piacokon való értékesítés megszervezése, igény szerint helyi piacok korszerűsítése. A mezőgazdasági tevékenységek ösztönzése különösen preferált a Taktaköz, Bodrogköz és Bodrog mente, Cserehát, Encs, Edelény és Dél-Borsod térségében;
- ✓ A zöldség-, gyümölcsstermesztést szolgáló hőenergia hasznosításának a támogatása (pl. termálfürdők térségében: Bogács, Mezőkövesd, Miskolc-Tapolca, Tiszaújváros, Mezőcsát, Sárospatak, illetve geotermikus fűtőművekhez kapcsolódóan), valamint az öntözési rendszerek kiépítését biztosító vízgazdálkodási beruházások (váltározók, csatornák) megvalósítása;
- ✓ A mezőgazdasági tevékenységek bővítésével a falusi háztáji gazdálkodás beindítása, valamint a vadászati hagyományok ápolása és a halászati tevékenységek és feldolgozási kapacitások bővítése. A ház-táji jellegű, extenzív állattartás támogatása különösen az arra alkalmas (pl. védett) területeken;
- ✓ A szőlőstermesztés és borkészítés különleges területe a Tokaji és Bükkaljai borvidék, mely területek kedvező termőhelyi adottságait meg kell őrizni és törekedni kell a talaj- és levegőszennyezés csökkentésére, valamint a minél teljesebb termőterület-kihasználás érdekében támogatni szükséges a legértékesebb területek be-, illetve visszatelepítését, szükség szerint a Natura 2000-es előírásokkal összhangban;
- ✓ A mezőgazdaságon belül az állattenyésztés kapacitásainak a bővítése és az állattartó telepek modernizálása korszerű technológiák alkalmazásával, valamint a helyi termékáncba illeszkedő húsfeldolgozás korszerűsítése és fejlesztése;
- ✓ A Tisza menti térségekben (Cigándi és Inérvári árvízirtók környezete) az ár- és belvízvédelemhez illeszkedve hagyományos ártéri tájgazdálkodás folytatása és a vizes élőhelyek ökológiai táj-rehabilitációja, a mezőgazdasági területek természeti adottságoknak megfelelő használata és az agrárturizmus fejlesztése;
- ✓ Környezet-egészségügyi szempontból a környezetkímélő növénytermesztési technológiák széles körben való elterjesztése;
- ✓ Mezőgazdasági, erdőgazdasági tevékenység bővítéséhez, fejlesztéséhez kapcsolódó képzési programok, illetve tanácsadási szolgáltatások, különösen a mikro- és kisvállalkozások növekedésének ösztönzésére.
- ✓ Vidéki településeken a foglalkoztatás fenntartása és a helyi alapszolgáltatások biztosítása a rész munkaidős foglalkoztatás, mikrovállalkozások, mezőgazdasági tevékenységet kiegészítő üzletágak támogatásával, illetve a kedvezőtlen termőhelyi adottságokkal rendelkező területek kompenzálása új vállalkozások indításának kiemelt támogatásával. A fejlesztések során fontos

szempont a vidék által megtermelt vagy előállított nyersanyag városi piacokon, illetve városokban működő vállalkozásoknál való értékesítésének és a szabad munkaerő városokban való elhelyezkedésének ösztönzése. A vidékies térségeken belül a megye országos szinten is leghátrányosabb helyzetű kistérségeiben, az Edelényi, Encsi, Ózdi, Sárospataki, Sátoraljaújhelyi, Szerencsi, Szikszói, Abaúj-Hegyközi, Bodrogközi, Mezőcsáti, Tokaji - és azon belül is kiemelten a Taktaköz - kistérségekben, illetve a megye többi területén a jelentős munkanélküliséggel sújtott településeken fejlesztési célú adókedvezmények és foglalkoztatási ösztönzők nyújtása (szociális hozzájárulási adókedvezmény új munkaerő 3 éves foglalkoztatásához), valamint beruházási és munkahely-teremtési támogatások nyújtása, összhangban a leghátrányosabb helyzetű kistérségek vállalászási övezeti támogatási programjával.

3. Turisztikai szolgáltatások fejlesztése

Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdag kulturális öröksége jelentős értéket képvisel a megye számára, amelyek állapota sok esetben nem kielégítő, azok fenntartása, felújítása és védelme szükséges a természeti érték szem előtt tartásával. A kulturális örökségek nagy száma mellett a megye turisztikai kínálata országos összehasonlításban jelentős és sokszínű, az elmúlt évtized minőségi fejlesztéseinek köszönhetően jelentősen emelkedett a turisták száma. A kulturális, egészség- és gyógyturizmus, sport-turizmus egyelőre kiaknázatlan potenciál a megyében. A turisztikai kínálat láthatósága, elérhetősége gyenge.

2019-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megye az országos összes vendégszámhoz (12,9 millió) csupán 3,7%-kal, az összes vendégéjszaka számhoz (31,5 millió) pedig csak 3,5%-kal járult hozzá. A vendégek átlagos tartózkodási ideje 2,2 éjszaka volt a megye kereskedelmi szálláshelyein, ami elmarad az országos átlaghoz képest.

Természeti és kulturális örökségértékek turisztikai célú fenntartható hasznosítása

A turisztikai vonzerők (attrakciók és programok) és szolgáltatások (pl. elsősorban a meglévő szálláshelyek minőségi fejlesztése és egyéb, a turisták által igénybe vett egészségügyi, szabadidős, kulturális és helyi értékteremtéssel összefüggő gazdasági szolgáltatások, programok) együttes, összehangolt, térségi (desztinációs menedzsment) alapú fejlesztése és szervezése – illeszkedve az Észak-Magyarországi régió és Kassa turisztikai kínálatához, - különös tekintettel:

- ✓ a világörökségi területekhez (Aggtelek, Tokaj - Hegyalja, Tisza-tó térsége, Matyóföld szellemi öröksége a Hadas városrészsel) kapcsolódóan, illetve
- ✓ a bor-, kulturális-, egészség- (gyógy-) és termál-, valamint az aktív turizmus összehangolt, egyedi értékeken alapuló kínálatának a fejlesztése elsősorban a turisztikailag frekventált térségekben: természeti értékekben és kulturális örökségben gazdag térségek, ahol kiemelt helye van az aktív (pl. a kerékpár, horgász, lovas, evezés), az élmény, a szelíd- és a gasztronómiai turizmusnak
 - Szőlőjéről és borászatáról híres Tokaj-Hegyalja;
 - a várakban, erdei túraútvonalakban gazdag Zemplén;
 - Abaúj-Hegyköz térsége a vallási turizmusra, illetve a helyi alapanyagokból készült termékekre (pl. pálinka) építve;
 - Miskolc a történelmi belvárosával, a Diósgyőri vár környezetével és Lillafüred térségével, valamint a bükk hegyvidéki területeivel, gyógynövényekkel

- Aggteleki cseppkő-barlang térsége a megújuló edelényi kastéllyal és a kapcsolódó kisebb, rurális jellegű turisztikai fejlesztésekkel (Pl. Szögliget-Szádvár örökségturisztikai fejlesztése);
 - Bükk-hegység különleges természeti adottságai (pl. Ómassa, Lázberci-tó);
 - Tisza-tó térsége összhangban a szomszédos megyékben tervezett fejlesztésekkel;
- ✓ A turisztikai szempontból jelentősebb gyógy- és termálfürdők tekintetében az egészségturisztikai szolgáltatások, illetve egyedi arculattal a szolgáltatási színvonal bővítése és minőségének javításához kapcsolódó beruházások megvalósítása: Miskolc – kiemelten építve a tapolcai barlangfürdő egyedi adottságaira, illetve a termálfürdő újjáépítése, Mezőkövesdi Zsóry-fürdő, Sárospataki Végardó-fürdő, Bogácsi Thermálfürdő, Tiszaújvárosi Termálfürdő. A fürdőkhoz kapcsolódó szolgáltatások mellett fontos feladat a települési környezet, így a gyógyhelyi adottságok fejlesztése is.
 - ✓ Zarándok turizmus fejlesztéséhez túraútvonalak (pl. Engesztelő Zarándokút, Mária út mentén) építése, illetve a kiszolgáló turisztikai infrastruktúra korszerűsítése, indokolt esetben újak létesítése.
 - ✓ Megyei szinten összehangolt turisztikai marketing és értékesítés-ösztönző tevékenység támogatása a desztinációs menedzsment rendszer keretein belül.

A megye turisztikai kínálata országos összehasonlításban jelentős és sokszínű, azonban láthatósága, elérhetősége gyenge. A turisztikai ágazat komplex szemléletmódú, a desztinációk együttműködésén alapuló fejlesztése szükséges. A megye bővelkedik a természeti és kulturális értékekben, melyek állapota sok esetben nem kielégítő. A kulturális és vallási emlékhelyek felújítása szükséges természeti értékek védelmének szem előtt tartásával.

2.4. Horizontális fejlesztési elvek és célok

Horizontális elvek és célok eléréséhez nem rendelünk konkrét eszközrendszert és intézkedéseket, ugyanakkor minden egyes stratégiai célt támogató beavatkozásban tekintettel kell lenni rájuk. A stratégiai célokat az alábbi horizontális elvek, célok egészítik ki, amelyeket minden cél megvalósulásánál érvényesíteni kell.

Fenntartható fejlődés

A megye területfejlesztési eszközeit hosszú távon gondolkodva, a gazdasági növekedés, a társadalmi kohézió és a környezet védelme, más szóval a fenntartható fejlődés érdekében kell működtetni. Ennek megfelelően a fejlesztések irányát úgy kell meghatározni, hogy ne veszélyeztessék a környezet minőségét és biztosítsák az erőforrások fenntartható használatát. A környezet és fejlődés ügyének összekapcsolásával biztosítható a folytonos szociális jólét, a jövő generációk igényeinek kielégítése és természeti, társadalmi és kulturális értékeink megőrzése.

Fenntartható környezet- és tájhasználat, mely során a tervezett beruházások, (pl. ingatlan-, vonalas infrastruktúra-fejlesztések) figyelemmel vannak a természeti értékek védelmére, a vízbázisok védelmére, a levegőszennyezés csökkentésére, a hulladékok keletkezésének mérséklésére. A fejlesztések során figyelemmel kell lenni a térségekben a természeti, környezeti adottságokra. Barnamezős területek hasznosítása, illetve a használaton kívül épületek, területek újrahasznosítása a zöldmezős beruházások helyett.

Klíímaváltozás kedvezőtlen hatásainak csökkentése

Az éghajlatváltozás korunk egyik legnagyobb kihívása a társadalom és a gazdaság számára. A megyében nagyobb mértékű hőmérséklet-emelkedés várható, az éghajlat melegedésének mértéke nagyobb lehet, mint a globális átlag. A vízhiány, illetve az aszály közvetlen hatással vannak az emberekre, a természetes élővilágra és a vizet felhasználó és attól függő ágazatokra, kiemelkedően a vízgazdálkodásra és a mezőgazdaságra.

A klímaváltozás kedvezőtlen hatásai közül B.-A.-Z. megyét elsősorban az élelmiszer termelés biztonságának garantálásához szükséges fenntartható vízgazdálkodási feltételek biztosítása, a megfelelő szintű vízkárelhárítás, ár- és belvízvédelem, vízhiány- és aszály-kockázatkezelés (vízvisszatartás, víztározás, öntözés, víztakarékosság) érinti.

Mindezek figyelembevételével növelni szükséges a megújuló energiaforrások részarányát, elő kell segíteni az energia-megtakarítással járó intézkedéseket, csökkenteni szükséges az üvegházhatású gázok kibocsátásának mértékét. Előnyben kell részesíteni zöld- és kék infrastruktúrákat, valamint gazdálkodást.

Esélyegyenlőség biztosítása, társadalmi és területi kohézió erősítése

Az esélyegyenlőség demokratikus alapelvét valamennyi intézkedésben érvényesíteni kell. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (nők, fogyatékkal élők, (mély)szegénységben élők) gazdasági, társadalmi, tevékenységekben való részvételi esélyeit minden esetben biztosítani kell.

A fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a társadalmi és területi kohézió erősítéséhez, a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, a közösségek összetartozó erejének előmozdításához, a diszkrimináció minden formája elleni küzdelemhez, különös tekintettel a roma népességre. Erősíteniük kell az intézmények és szolgáltatások kohéziót növelő szerepét.

Foglalkoztatási szint megtartása, növelése

A fejlesztéseknek a foglalkoztathatóság javításán, a vállalkozások ösztönzésén, a munkahelyteremtés támogatásán, a vállalkozások és a munkavállalók adaptációs képességének javításán keresztül elő kell segíteniük a foglalkoztatási szint megtartását, növelését, a strukturális munkanélküliség csökkentését.

Innovációra és korszerű IKT-ra alapozott versenyképes növekedés

Az intézkedések megvalósítása során relatív előnyben kell részesíteni az adott fejlesztési környezetben az adott probléma felszámolása érdekében még nem alkalmazott, újszerű, illetve az adott területen a már létező legmodernebb megoldások alkalmazásával megvalósuló projekteket, valamint az olyan fejlesztéseket, melyek példaértékűnek és követendőnek tekinthetők más térségek számára is.

2.5. A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre

A megye fejlesztési céljainak eltérő mértékben relevánsak az egyes meghatározó foglalkoztatási térségekben, melyek a következők:

1. A „Borsodi tengely” részként:
 - ✓ Miskolc (Tiszaújváros és Kazincbarcika) térsége, ahol meghatározó a gépgyártás (mechatronika) és a vegyipar, illetve jelen vannak informatikai és szolgáltató vállalkozások. Ezen tényezőkre alapozva

ösztönözni kell a magas hozzáadott értéken alapuló, innováció-orientált termelést, illetve a szolgáltatásnyújtást és a kapcsolódó magas színvonalú szak- és felsőoktatási képzés működését. Fontos, a települések között jól működő közösségi közlekedési rendszer kialakítása, mely biztosítja a munkába való eljutást, illetve a vállalkozások közti kapcsolatot.

- ✓ Ózd térsége, ahol a gazdasági környezet javításán túl fontos a közösségi alapon szervezett foglalkoztatás megvalósítása is. Javasolható a mezőgazdasági foglalkoztatás részeként a Sajó-völgyében hagyományos növények (burgonya, hagyma, káposzta) termesztésének és feldolgozásának növelése, öntözése, bővítése.

2. Tokaj-Hegyalja – Zemplén térsége Sátoraljaújhely-Sárospatak bázisán, Tokaj-Hegyalja természeti értékeire és különösen a szőlőtermelésre, borászatra, vadászatra, kézműves helyi termékekre építve. Mindezen értékek magasabb szintű és fenntartható hasznosítása érdekében szükséges a turisztikai szolgáltatások, így többek között szálláshelyek minőségnek fejlesztése. A mezőgazdasági tevékenységek bővítése részeként a Bodrogközben a hagyományos kertészeti termelés visszaállítása, feldolgozók létesítése, öntözés megoldása, valamint a Hegyközi területeken a feldolgozás szélesítése. Ezen ágazati preferenciák mellett bővíthetnek a természeti értékeket figyelembe vevő termelőtevékenységek. A térségen belül külön kell kezelni a Tisza völgyében a Taktaköz és Bodrogköz területét, ahol különösen fontos a foglalkoztatás-ösztönzése, a környezetkímélő mezőgazdasági tevékenység támogatása.

3. Abaúj-Cserehát térsége, ahol fontos a társadalmi felzárkóztatás elősegítése a helyi foglalkoztatás szervezésével, a képzettség javításával és intenzív szociális-közösségszervező munkával. A térség foglalkoztatásának növelése miatt ösztönözni kell a mezőgazdasági termelést (növénytermesztés: kertészet, zöldség – gyümölcsstermesztés és állattenyésztés), valamint termékek élelmiszeripari feldolgozását (pl. konzerváló-, savanyító-, feldolgozó üzem építése).

4. Mezőkövesd-Tiszaújváros térsége, ahol fontos a közlekedési rendszerek csomópontjára épülő logisztikai szolgáltatások megteremtése. Logisztikai és a kapcsolódó közlekedési szolgáltatások fejlesztésének az M3-as, M 35-ös, az M30-as autópályák, illetve a Tiszai vízi-forgalom, a Budapest-Miskolc (Kassa, Nyíregyháza, Záhony) vasútvonal és a mezőkövesdi repülőtér összehangolt szolgáltatás kínálatán kell alapulnia, ami nem csak a helyi vállalkozásokat, hanem a transzkontinentális áruforgalmat is ki tudja szolgálni. A Dél-borsodi Mezőség területén a szántóföldi növénytermesztés, állattenyésztés bővítése, öntözési lehetőségek növelése, tárolás, feldolgozás feltételeinek javítása lehet a cél.

5. Miskolcon belül még ki kell emelni a város egyetemi bázisára és a kutatóintézetekre, vállalati fejlesztésekre alapozva a kutatás-fejlesztés-innovációs tevékenységek ösztönzésének a szükségességét.

6. A megyei fejlesztési célok meghatározásánál és azok elérésére tervezett intézkedéseknél kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a funkcionális térszervezésben jelentős városokra vonatkozó fejlesztések a környező települések fejlesztéseivel összhangban, egységes irányvonalak mentén valósuljanak meg, erősítve így az agglomerációt, a város és a vidék kapcsolatát, együttműködésük lehetőségeit. Folytatni szükséges az olyan újszerű intézkedéseket, eszközöket, mint a helyi közösség vezérelt kezdeményezések (CLLD), integrált területi, település-fejlesztési programok (ITI), helyi közösségvezérelt vidékfejlesztési programok (LEADER), amelyek segítségével a város és vidéke közötti együttműködés kiteljesedhet. A különböző, egymást kiegészítő programok segíthetik a kölcsönös előnyökön alapuló partnerséget.

7. Borsod-Abaúj-Zemplén megye 16 járásából 7 járás (Ózdi, Putnoki, Edelényi, Szikszói, Encsi, Gönci, Mezőcsáti) komplex programmal fejlesztendő. Ezekben a járásokban a területi különbségek időben viszonylag állandóak, a társadalmi, gazdasági folyamatok, csak kisebb módosulásokat eredményeztek. A jellemzően vidékies jellegű, alacsony népsűrűségű járásokban a társadalmi és demográfiai helyzet, lakás és

életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerőpiac, valamint az infrastruktúra és környezet jelentősen elmarad az átlagtól. A legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező, komplex programmal fejlesztendő járások támogatására speciális eszközrendszer alkalmazása szükséges. Az elkövetkező uniós fejlesztési periódusban is érvényesíteni kell a felzárkóztatás szempontjait az egyes intézkedésekben, és kiemelt cél, hogy a támogatások elosztása során a kedvezményezett térségek előnyben részesüljenek.

3. A célrendszer külső koherencia vizsgálata

3.1. A célrendszer kapcsolata az OFTK-val és OTrT-vel

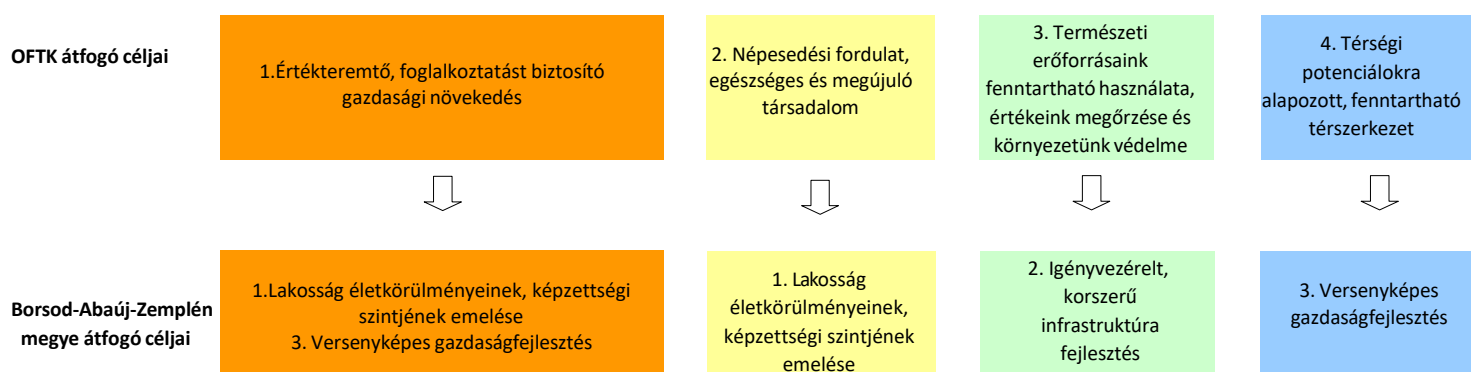
Az alábbi táblázat mutatja, hogy a megye és a nemzeti szintű átfogó fejlesztési célok teljes mértékben összhangban vannak egymással.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye átfogó céljai

1. Lakosság életkörülményeinek, képzettségi szintjének emelése
2. Igényvezérelt, korszerű infrastruktúra fejlesztés
3. Versenyképes gazdaságfejlesztés

OFTK átfogó céljai

1. Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági növekedés
2. Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom
3. Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme
4. Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet

Az alábbi táblázat bemutatja a megye és a nemzeti szintű fejlesztési célok kapcsolatát.

OFTK stratégiai céljain belül a „6. Jó állam, szolgáltató állam és biztonság” cél elsősorban az eszközrendszer miatt országos szinten értelmezhető, de ugyanakkor a megye számára is fontos, hogy a megyében működő önkormányzatok közszolgáltatási feladataikat igény orientáltan és hatékonyan lássák el. Ugyanakkor kiemelten fontos, hogy a megye minden településén biztosítani kell területi együttműködések, vagy mobil szolgáltatások révén is a közszolgáltatások elérhetőségét, hogy a mindennapi lakhatáshoz szükséges funkciók meglegyenek. Törekedni kell a településeken a természeti és épített örökségértékek megóvására, ésszerű hasznosítására.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye stratégiai céljai

OFTK stratégiai céljai

1. Lakosság életkörülményeinek, képzettségi szintjének emelése

A munkaerőpiaci igényekhez alkalmazkodó képzési és felzárkóztató programok kialakítása

Helyi alapellátás fejlesztése, a lakhatás feltételeinek könnyítése

- 2. Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság
- 4. Kreatív tudástársadalom, korszerű gyakorlati tudás, K+F+I
- 5. Értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom
- 12. Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése

2. Igényvezérelt, korszerű infrastruktúra-fejlesztés

Közlekedésfejlesztés, logisztikai hálózatok fejlesztése

Közműfejlesztési, energia -és vízgazdálkodási programok

- 7. Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme
- 9. A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat
- 12. Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése
- 13. Összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása

3. Versenyképes gazdaságfejlesztés

Befektetésösztönzés munkahelyteremtéssel, helyi vállalkozások hozzáadott értékének növelése

Alacsony képzettségű munkaerőre épülő mezőgazdaság, feldolgozóipar, helyi termék előállítás fejlesztése

Turisztikai szolgáltatások fejlesztése

- 1. Versenyképes, innovatív gazdaság
- 2. Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság
- 3. Életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése
- 5. Értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom
- 9. A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat
- 10. Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése
- 11. Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése

A területfejlesztési koncepció teljes mértékben összhangban van az OTRT-vel, a helyzetelemzés a természeti, környezeti elemeknél, illetve a vonalas infrastrukturális fejlesztéseknél az OTRT-re épülő megyei területrendezési tervet tekintette a tervezés alapjául.

3.2. A célrendszer kapcsolata a fontosabb ágazati koncepciókkal, tervekkel

A megyei fejlesztési koncepció a „Program a versenyképesebb Magyarországért”, „Nemzeti Reformprogram” és a hozzájuk kapcsolódó Stratégiák célrendszeréhez való kapcsolódását az alábbi táblázat mutatja be.

Tervdokumentumok megnevezése	Átfogó cél		
	Lakosság életkörülményeinek képzettség szintjének emelése	Igényvezérelt, korszerű infrastruktúra fejlesztés	Versenyképes gazdaságfejlesztés
Program a Versenyképes Magyarországért	- családpolitikai intézkedések a családvédelmi akciótervvel összhangban,	- szállítási szolgáltatások színvonalának és hatékonyságának növelése,	- hazai kkv-k hozzáadott értékének, termelékenységének és exportképességének növelése,
Nemzeti Reformprogram	- szegénység, vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának csökkentése,	- társadalmi szinten hasznosabb közlekedési szerkezet kialakítása,	- a vállalkozások technológiai fejlődésének támogatása,
A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája 2019-2030	- a jövedelmi egyenlőtlenségek csökkentése,	- forgalmi igényekhez kapcsolódó szállítási láncok összekapcsolása,	- az Ipar 4.0, az innováció, a digitalizáció előmozdítása,
Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030	- a szegénység, szociális kizáródás újtartemelődének megakadályozása,	- fenntartható gazdaság – klíma-, energiapolitika, klímasemlegesség 2050-re,	- K+F, K+F+I technológiákat alkalmazó vállalkozások szerepének erősítése,
Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia	- társadalmi felzárkóztatást szolgáló intézkedések,	- a környezettudatos gazdaságfejlesztés,	- a hazai kkv-k informatizáltsága, részvétele a digitális gazdaságban,
	- a települések népességmegtartó erejének növelése és a vidéki lakhatási lehetőségek segítése,	- a fenntartható gazdaság megvalósítása,	- vállalkozóbarát szabályozási és adózási környezet megteremtése,
Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)	- az oktatás minőségi fejlesztése,	- a megújuló energiaforrások részarányának növelése,	- a kkv-k fejlődési képességének, innovációs és digitális teljesítményének erősítése,
	- a szakképzési intézményrendszer fejlesztése,	- zöldgazdaság fejlesztése,	- a kkv-k nemzetköziesedésének elősegítése,
Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)	- a felsőoktatás elérhetőségének biztosítása,	- természeti erőforrások igényeinek mérséklése,	- a kkv-k fejlődési képességének, innovációs és digitális teljesítményének erősítése,
	- a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esélyeinek javítása,	- éghajlatváltozás hatásának mérséklése, alkalmazkodás,	- a kkv-k nemzetköziesedésének elősegítése,
Magyar nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.	- a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esélyeinek javítása,	- a villamosenergia-termelés karbonkibocsátás-mentes arányának növelése,	- a kkv-k nemzetköziesedésének elősegítése,
	- egészségügyi ellátás javítása, egészségmegőrző, prevenciók intézkedések.	- a napenergiából előállított villamos energia mennyiség növelése,	- a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás,
Nemzeti Közlekedési		- az éghajlatváltozás következtében fellépő egyre szélsőségesebb időjárási jelenségek negatív hatásainak csökkentése,	- bölcs és takarékos területhasználat,
		- az ivóvízhálózatok	- táji adottságokon alapuló tájhasznosítás,
			- éghajlatváltozás hatásának

Tervdokumentumok megnevezése	Átfogó cél		
	Lakosság életkörülményeinek képzettség szintjének emelése	Igényvezérelt, korszerű infrastruktúra fejlesztés	Versenyképes gazdaságfejlesztés
Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030		infrastrukturális és energetikai korszerűsítése, - erdős területek bővítésére irányuló fásítási program, hulladékgazdálkodás.	mérséklése, alkalmazkodás, - a turizmus versenyképességének növelése, - a turistafogadás feltételeinek javítása, - attrakciófejlesztés.

4. A terület felhasználás alapelveit lefektető koncepció

Az OTK (97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról) I. fejezet: Az új országos területfejlesztési koncepció funkciója és alapelveivel összhangban az alábbi területhasználati elveket érvényesítjük:

- ✓ a barnamezős fejlesztéseket a zöldmezős beruházásokkal szemben előnyben részesítő területhasználat;
- ✓ a közkinccset képező természeti és kulturális értékek megőrzése mellett ezen értékek és a közszolgáltatások - terhelhetőségen belüli - értékmegőrző elérhetősége, hozzáférhetősége, akadálymentesítése;
- ✓ a tisztább környezet, a felelősségteljesebb és környezettudatosabb társadalom érdekében: a fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a lakosság lakó-, üdülő- és munkahelyéül szolgáló tájak megismertetéséhez, erősítve a táji, környezeti értékek fenntartásával szembeni tudatosságot és felelősséget;
- ✓ a fejlesztések hely kiválasztása, a területi közigazgatás és a közszolgáltatások szervezése szolgálja a fenntarthatóságot, az értékmegőrzést és a biztonságot;
- ✓ az utazásra fordított idő csökkentése, az utazás biztonságos és fenntartható módjának, valamint akadálymentesítésének biztosítása;
- ✓ a helyi környezettudatosság, a táji értékek iránti felelősség, a helyi adottságokhoz igazodó térségi gazdaság és társadalom kialakításának szolgálata;
- ✓ a közlekedés és az áruszállítás környezeti, műszaki, közbiztonsági károkozásának és kockázatának csökkentése;
- ✓ a fejlesztéseknek a meglévő területekhez kapcsolása, a települések közti területek lehetőség szerinti természet közeli állapotban tartása, illetve fenntartható mezőgazdasági hatása.
- ✓ előnyben kell részesíteni a környezetükbe illeszkedő, az anyag, energia, információ és tudás áramlását minél hosszabban az adott térségben tartó, a helyi erőforrásokat minél sokoldalúbban hasznosító, valamint a városi-vidéki munkamegosztást kibontakoztató kezdeményezéseket.

5. A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere

5.1. A prioritások azonosítása

Borsod-Abaúj-Zemplén megye tartós értékei (aktív, egészséges és képzett lakosság, élhető és elérhető településekkel, versenyképes, magas hozzáadott értéket termelő vállalkozások) alapján fogalmazta meg **küldetését**. Majd ezek mentén határozta meg az elérni kívánt célállapotát, **2030 jövőképét**.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye stratégiai fejlesztési iránya (jövőképe) egy dinamikusan fejlődő élhető és megtartó megye. Az átfogó célok elérése érdekében a következő stratégiai célokat, és azon belül prioritásokat fogalmazzuk meg:

1. A megye lakossága életkörülményeinek és képzettségi szintjének emelése:

- rugalmas, a munkaerőpiaci igényekhez alkalmazkodó szakképzési, duális képzési rendszer kialakítása, a felsőoktatási képzés Ipar 4.0 alapú fejlesztése,
- alternatív felzárkóztató programok,
- helyi alapellátás fejlesztése, lakhatás feltételeinek könnyítése; az idősgondozási és szociális ágazati ellátórendszer fejlesztése.

2. Igény-vezérelt infrastruktúrafejlesztés:

- utak és kötöttpályás rendszerek fejlesztése; logisztikai hálózat fejlesztése; innovatív, intermodális közlekedés fejlesztés,
- közműfejlesztés, elmaradott kistelepülések bekapcsolása a hálózatokba,
- megújuló-energia termelés és felhasználás növelése,
- árvíz, villámárvíz-védelem, komplex vízgazdálkodási programok és monitoring rendszer.

3. Versenyképes gazdaságfejlesztés – versenyképes gazdaság fejlesztése:

- befektetésösztönzés, korszerű ipar 4.0, K+F+I technológiákat alkalmazó nagyvállaltok letelepítése,
- helyi vállalatok hozzáadott értékének növelése technológiai korszerűsítésével, szolgáltatások illetve beszállítói hálózat fejlesztésével,
- az alacsony képzettségű és mobilitási nehézséggel küzdő munkaerővel rendelkező térségekben a mezőgazdaság, a feldolgozóipar, helyi termék előállítás fejlesztése,
- turisztikai szolgáltatások fejlesztése; a turisztikai marketing és hálózatosodás erősítése.

5.2. Felelősség és intézményrendszer

A megyei önkormányzatok elsődleges feladatait az alábbi törvények szabályozzák:

- 1./ 2011. évi CLXXXIX. törvény (Magyarország helyi önkormányzatairól)
- 2./ 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
- 3./ 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet a 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről

Ezek alapján a területi szereplő megyei önkormányzat:

a) A területfejlesztési tervezéssel összefüggő feladatok ellátása keretében:

- aa) az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban közreműködik a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területfejlesztési terv kidolgozásában
- ab) részt vesz az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepció, valamint az operatív programnak a kidolgozásában,
- ac) közreműködik az országos, valamint a megyét érintő ágazati fejlesztési koncepciók és programok előzetes véleményezésében;
- ad) közreműködik a térségi területfejlesztési koncepciók és programok előzetes véleményezésében;
- ae) részt vesz a határ menti megyék határon átnyúló nemzetközi fejlesztési programjainak tervezésében, kidolgozásában.

b) A területfejlesztési tervek végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátása keretében:

- ba) nyomon követi és értékeli a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területfejlesztési programok végrehajtását;
- bb) előkészíti a megyei önkormányzat hatáskörébe utalt fejlesztési források felhasználására vonatkozó döntéseket;
- bc) előkészíti, illetve véleményezi a monitoring bizottság vagy más, a területi operatív programok irányításában, megvalósításuk végrehajtásában közreműködő döntéshozó szerv döntési javaslatait,
- bd) figyelemmel kíséri az operatív programok megyében jelentkező feladatainak megvalósítását, beleértve a megyehatáron átnyúló és más nemzetközi programokat
- be) közreműködik a határon átnyúló nemzetközi fejlesztési programok irányításában, részt vesz azok lebonyolításában, végrehajtásában;
- bf) előkészíti a Nemzeti Kutatási és Innovációs Alapból a miniszter által a megyei önkormányzat hatáskörébe utalt pénzeszközök pályázati kiírásairól, illetve felhasználásáról szóló döntéseket;
- bg) a települési önkormányzatok felkérése alapján elősegíti a helyi önkormányzatok területfejlesztési társulásainak szerveződését; szakmai kapacitásával segíti tervező, döntés-előkészítő, fejlesztési célokat feltáró, pályázatokat megalapozó tevékenységüket;
- bh) Szakmai kapacitásával segíti a megyei önkormányzat által érintett térségi fejlesztési tanácsok tervező, döntés-előkészítő, fejlesztési célokat feltáró, pályázatokat megalapozó tevékenységét;
- bi) részt vesz a megye gazdaságának és foglalkoztatásának fellendítése érdekében a megyei önkormányzat gazdaságfejlesztési, befektetés-ösztönző tevékenységének ellátásában

A „272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet a 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről” több ponton delegál feladatot a területi

szereplő megyei önkormányzat részére:

- a) a területi operatív program végrehajtását nyomon követi a monitoring bizottság tagjaként;
- b) a megyei önkormányzat - a megye területén lévő megyei jogú városjárásán kívül - a területén található települési önkormányzatok és területi kiválasztási eljárásrendben kiválasztott projektek esetén a megyei jogú városjárásában található települési önkormányzatok esetében is, e rendelet hatálya alá tartozó támogatásból megvalósuló közfeladat fejlesztési projektjei projektmenedzsment tevékenységének ellátásában köteles részt venni, ha azt a települési önkormányzat kéri;

A Korm. rendelet az alábbi feladatokat a területi szereplő hatáskörébe delegálja. A területi szereplő:

- a) kidolgozza az ITP szintű kiválasztási kritériumokat, figyelembe véve az operatív programban és az e rendeletben meghatározott horizontális követelményeket,
- b) a kiválasztási kritériumok alapján összeállítja az ITP-t és kezdeményezheti annak módosítását,
- c) véleményezi az irányító hatóság által megküldött felhívást és megadja a területi szempontú értékelési szempontokat,
- d) meghatározott esetben szavazati joggal részt vesz a döntés-előkészítő bizottság ülésén, vagy meghatározott esetben a területi szempontú értékelési szempontokat értékeli és az irányító hatóság elé terjeszti,
- e) adatot szolgáltat az irányító hatóság részére az éves fejlesztési keret összeállításához,
- f) végrehajtja az ITP-t, amelynek keretében a kedvezményezettekől és az irányító hatóságtól a támogatott projektekről adatszolgáltatást kérhet, részt vehet a projektfejlesztésben és a kedvezményezett kérelmére a projektmenedzsment tevékenységek ellátásában.

c) A területfejlesztés érdekegyeztetési fórumaival kapcsolatos feladatok:

- a) ellátja az Országos Területfejlesztési és Érdekegyeztető Fórum tevékenységével összefüggő megyei feladatokat;
- b) közreműködik az egy régió területén működő megyei közgyűlések elnökei által működtetett regionális területfejlesztési konzultációs fórum munkájának előkészítésében, szervezésében;
- c) javaslatot készít elő a megyei közgyűlés és a - megye területén működő - Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlése által működtetett megyei területfejlesztési konzultációs fórumba történő képviselő delegálására;

A megyei önkormányzat összehangolja a kormányzat, az önkormányzatok és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseit, ennek érdekében az érintettek bevonásával széles körű partnerséget szervez. A partnerségben részt vesznek a dekoncentrált állami szervezetek, a Kormányhivatal, a járáások, a helyi önkormányzatok és azok társulásai, a térségi fejlesztési tanácsok, a kiemelt térségi fejlesztési tanácsok, civil szervezetek, alapítványok, gazdasági érdekképviselők és együttműködések, a Miskolci Egyetem és további szakmai szervezetek, megyei intézmények.

6. A tervezési folyamat, a társadalmisítás és legitimáció leírása

A „Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény” értelmében a megyei önkormányzat területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el.

A „területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény” 11. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a megyei önkormányzat és a fővárosi önkormányzat területfejlesztési feladatai közé

tartozik a területfejlesztési tervezéssel összefüggő feladatok ellátása keretében:

- ✓ a megyei és a fővárosi területfejlesztési koncepció, illetve
- ✓ a megyei és a fővárosi területfejlesztési program kidolgozása és határozattal való elfogadása.

A 2021-27-es programozási időszak területi operatív programjának a megvalósításához szükséges a helyi, integrált területi stratégiai dokumentumok – mint a területfejlesztési koncepció és program, integrált területi program – felülvizsgálata, elkészítése, valamint olyan ERFA típusú projektek előkészítési munkáinak megkezdése, illetve elvégzése, melyek fizikai megvalósítása a 2021-2027 közötti időszakban tervezett a területi operatív program keretében. A területfejlesztési koncepciót és területfejlesztési programot a Pénzügyminisztérium Területfejlesztési Tervezési Főosztálya által a megyei önkormányzatok és a Fővárosi Önkormányzat részére megküldött útmutató alapján, abban foglaltak szerint szükséges felülvizsgálni és módosítani, illetve elkészíteni.

A koncepció egyeztetése rendjét a „218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól” tartalmazza.

A társadalmisítási folyamatnak a 218/2009. Korm. rendeletben előírtaknak megfelelően kell történnie. A területfejlesztési koncepciót és programot, valamint a területrendezési tervek elfogadás szempontjából fontos részeit tartalmazó dokumentációját véleményezésre meg kell küldeni az egyeztetésben résztvevők részére. A területfejlesztési koncepció esetén a véleményezésre 45 napot kell biztosítani.

A megyei területfejlesztési koncepciót véleményezésre meg kell küldeni a rendelet erre vonatkozó pontjában meghatározott szervezeteknek, továbbá a szomszédos megyei önkormányzatoknak. A területfejlesztési terveket emellett a társadalmi egyeztetés során közzé kell tenni a TeIR-en, és javasolt elérhetővé tenni a kidolgozásért felelős szerv honlapján is.

A megyei önkormányzat az általa elfogadott területfejlesztési koncepciót, területfejlesztési programot közzéteszi a megyei önkormányzat honlapján, valamint megküldi a területfejlesztés stratégiai tervezésért felelős miniszternek.